

Luonnos lausunnoksi 20.6.2022

Loimaan kaupungin lausunto TE2024-julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämisen lakiesitystä koskien:

TE2024-uudistuksen tavoitteet ovat hyviä ja tukevat kaupunkien elinvoimaisuuden vahvistamista. Loimaan kaupunki yhdessä muiden seutukaupunkien ja Kuntaliiton kanssa korostavat, että työllisyys- ja yrityspalvelujen järjestämisen tehtävän tulee olla osa kuntaorganisaatiota ja kehittämisjärjestelmää. Ydinasia on uusien tehtävien muodostama synergia kunnissa jo olevien tehtävien kanssa ja se, miten parhaiten yhteys saadaan muodostettua asiakasta tukevaksi kokonaisuudeksi. Uudistuksen keskeisestä tavoitteesta eli tehtävän siirtämisestä valtiolta kuntien hoidettavaksi on pidettävä kiinni. Nyt on hyvä mahdollisuus uudistaa toimintatapoja kohti vaikuttavampaa työvoima- ja yrityspalvelumallia, jonka keskeisenä edellytyksenä on, että järjestämismvastuu on jokaisella kunnalla.

1. Järjestämismvastuu

Vastuu työllisyys- ja yrityspalvelujen järjestämisestä tulee olla jokaisella kunnalla. Kunta voisi hoitaa tehtävää itse tai kuntalain 8 luvun mukaisin yhteistoiminnan muotoin. Kuntien tulee voida myös keskenään sopia kuntalain mukaisesti siitä, kuinka ne tehtävän järjestävät. Lainsäädännön tulee mahdollistaa nämä toteutukset. Sopimuksessa määriteltäisiin yksittäisten kuntien tehtävät sekä yhteistyössä hoidettavat tehtävät ja niiden toteutus. Samanaikaisesti yhteistyötä tulee tiivistää niin kuntien kuin muiden toimijoiden kanssa. Näin varmistetaan joustavat ja asiakaslähtöiset palvelut sekä turvataan jokaisen kunnan mahdollisuudet edistää työllisyyttä ja elinvoimaa.

Järjestämismvastuun ollessa yksittäisillä kunnilla mahdollistuu aidosti koko kunnan ekosysteemin hyödyntäminen työllistymisen edistämiseksi ja kotoutumisessa (koulutus -työllisyys - elinkeinot - kolmas sektori ja hankkeet). Isoilla työllisyysalueilla yhdellä järjestäjätaholla se mahdollistuu vain järjestäjälle. Sopimuksellisella yhteistyöllä työllisyysalueella voidaan muodostaa huomattavasti suurempiakin alueita kuin esitetty 20 000 työvoimapohja, samalla säilyttäen lähipalveluiden saavutettavuus ja kuntien itsehallinto. Asiakaslähtöisyys on tärkeää ja tarkoittaa myös sitä, että palveluja halutaan tarjota entistä enemmän lähipalveluina kuntien paikallistuntemusta hyödyntäen.

Loimaalta ja muilta seutukaupungeilta löytyvät voimavarat, alueen tuntemus sekä osaaminen työllisyys- ja yrityspalveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen. Yhteistyöratkaisujen pitäisi nojata luontaisiin työssäkäyntialueisiin eikä keinotekoisesti muodostettuihin työvoimapohjavaatimuksiin. Esimerkiksi yritykset toimivat omilla luonnollisilla toiminta-alueillaan, jotka usein vaikuttavat myös eri alueilla esiintyviin työssäkäyntialueisiin. Luontaisilla yhteistyöalueilla tunnetaan parhaiten alueen elinkeinorakenne sekä paikalliset työvoima- ja osaamistarpeet. Keinotekoinen rajausta estää rakentamasta järkevää kokonaisuutta, jolla luoda mahdollisuus elinkeino-, koulutus- ja työllisyyspalveluiden tiiviimmälle yhteensovittamiselle.

2. Rahoitus

Loimaan kaupunki näkee, että työllisyys- ja yrityspalvelujen järjestämisen osalta vallan ja vastuun tulee olla samalla taholla eli kunnalla, jolle siirtyy rahoitusvastuuta. Kunnille siirtyvien tehtävien rahoituksen määrittelyssä tulee arvioida tehtävien laajuutta ja vaativuutta. Loimaan kaupunki peräänkuuluttaa, että vastuuta työttömyysturvan tasosta tulee alkuvaiheen kokemusten perusteella voida tarkastella uudelleen ja tehdä siihen muutoksia, mikäli osoittautuu, ettei uusi rahoitusjärjestelmä ole kannustava tai se ei kohtele kuntia riittävän oikeudenmukaisesti. Valtion on otettava vastuu julkiselle taloudelle aiheutuvista suhdanneriskeistä kunta-valtio-suhteessa.

Laajan työttömyyden rahoituskriteerin painoarvoa tulee muuttaa tasapuolisemmaksi suhteessa työikäisen väestön kriteeriin. Kuntaliiton esittämä painotus, 50% väestöpohja ja 50% laajatyöttömyys, olisi parempi malli esitettyyn 70%/30%-malliin verrattuna. Tämä tasoittaisi kuntien vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelta tulevien suhdannevaihteluiden sekä shokkien taloudellista riskiä.

Hyvinvointialueiden rooli, vastuu ja kannusteet suhteessa kuntiin on selkeytettävä: myös hyvinvointialueilla tulee olla vastuuta pitkään työttöminä olleiden kustannuksista kuten osa työttömyysturvan perusosasta pitkäaikaistyöttömiä koskien. Hyvinvointialueilta puuttuvat taloudelliset ja lainsäädännölliset kannustimet edistää sosiaali- ja terveyspalveluja saavan työttömän parempaa pääsyä työmarkkinoille.

3. Tiedonsaanti

TE2024-toimintaympäristön muodostuessa järjestämisvastuussa olevan toimijan näkökulmasta on varauduttava tarkistamaan asiakastietojen käyttötarkoituksia, jos ja kun ne osoittautuisivat rajoittaviksi tekijöiksi asiakastilanteessa tarvittavalle tiedonsaannille. Järjestämisvastuun malli on ratkaiseva sille, kuinka suojattua tietoa tulee olla. Asiakasta koskevan tiedonvaihdon tulee olla mahdollista kaikkien niiden tahojen kesken, jotka työllisyyttä edistävät. Sen vuoksi tulee luoda malli, jossa kuntakonsernissa ei jäädä keskeisen asiakastiedon ulkopuolelle (esim. osaava työvoima ja rajapinta suoraan yrityksiin).

4. Palkkatuki

Lakiesityksen mukaan kunnat eivät ole jatkossa oikeutettuja palkkatuen käyttöön. Kuntien työllistämistoimilla tärkeä merkitys mm. pitkäaikaistyöttömyyden hoidossa ja polkujen rakentamisessa työelämään.

Palkkatuen poistaminen kunnan työllisyshoidon keinovalikoimasta tulee nostamaan työttömyysastetta niissä kunnissa, jotka tätä keinoa ovat käyttäneet työllisyyden edistämiseen. Tässä suhteessa kunnat ovat hyvin erilaisia. Loimaan kaupunki työllistää palkkatuen kautta noin neljäkymmentä henkilöä vuodessa, joista noin 40% työllistyy avoimille työmarkkinoille. Tämän vaikuttavan työkalun menettäminen lisäisi yhteiskunnan kustannuksia ja heikentäisi työttömien työllistymismahdollisuuksia. Ehdotettu malli tulee työttömyysasteen kautta rankaisemaan niitä kuntia, jotka ovat käyttäneet merkittävässä määrin palkkatukea työllisyshoidon menetelmänä. Kunnat joutuvat arvioimaan uudelleen sitä, onko

määräaikaisiin työsuhteisiin työllistäminen kunnan tehtäviin kokonaistaloudellisesti järkevä panostus työllisyydenhoitoon.

5. Muut keskeiset huomiot lakiesityksen sisältöä koskien:

Valtion ohjaus:

Lakiesityksessä on ministeriön rooli poikkeuksellisen vahva ja muutoinkin esitetty ohjaus ja sääntely ei huomioi kuntien itsehallinnollista asemaa. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita, ettei esityksessä ole huomioitu kuntien omia jo olemassa olevia sisäisiä ja ulkoisia valvontajärjestelmiä.

Palvelut, valtiolle jäävät ja kunnille siirtyvät:

Lainsäädännössä tulee huomioida kuntien tapa rakentaa palvelut ekosysteemissä. Kuntapalvelut tulisi rinnastaa valtion työllisyysmäärärahoihin tuotettaviin palveluihin ja nämä palvelut tulee laskea viralliseen aktivointiasteeseen. Heikommassa työmarkkina-asemassa oleville työttömyysetuutta saaville asiakkaille tulisi olla tarjolla työllistymistä tukevana palveluna esim. työelämävalmennusta. Pohjoismainen työvoimamalli POMA määrittelee vahvasti nykyistä ja myös uudistuksen jälkeistä palveluprosessia, mikä rajoittaa kuntien mahdollisuuksia hyödyntää oman palveluekosysteemin mahdollisuuksia.

Ekosysteemi:

Ellei järjestämistä anneta kaikille kunnille, jää iso osa ekosysteemin voimavaroista hyödyntämättä ja tulee tarpeettomia hidasteita alueiden elinvoiman edistämiseen.

Henkilöstön siirto:

Valtion tulee resursoida tehtävien siirtoon riittävä henkilöstö siten, että valtiolta tulevat tehtävät hoidetaan niillä resursseilla. Tämän näkemyksen taustalla ovat kokemukset työllisyyden kuntakokeilusta, jossa on ollut haasteita siirtyvien tehtävien mukana siirtyvien resurssien riittävydestä ja oikeasta kohdentumisesta.

Digiasiat:

Valtion tehtävien siirto kunnille tulee aiheuttamaan suuria kustannuksia mm. tietojärjestelmien yhteensovittamiseen (ajanvaraus- ja videoneuvottelujärjestelmä, maksatukseen liittyvät tietojärjestelmät jne.) Näistä ei ole tehty minkäänlaista vaikuttavuusarviointia.

Edellä kuvattujen lakiesityksen merkittävien puutteiden perusteella, laki tulisi palauttaa uudelleen valmisteluun.